

Baxrom XO'JANIYOZOV,
Shahrisabz davlat pedagogika instituti assestant-o'qituvchisi
E-mail: xojaniyozovbahrom@gmail.com

Xalqaro innovatsiyalar universiteti professori, p.f.d. P.M. Jalolova taqrizi asosida

THE ROLE OF MODERN TECHNOLOGIES IN THE CREATIVE DEVELOPMENT OF CHILDREN IN GENERAL EDUCATION SCHOOLS

Annotation

The development of the Republic of Uzbekistan is determined by the rich spirituality and universal values of the people, as well as the creation of effective education based on the latest achievements of modern culture, education, science, technology and production. An important condition for the development of Uzbekistan is the training of personnel faithful to the idea of national independence, possessing powerful intellectual strength, capable of thinking and observing on the basis of modern scientific achievements, as well as perfect control over humane, highly qualified personnel. In a society where science is accelerating, modern information and communication systems are widely introduced, knowledge in various fields of science is quickly updated, students are constantly and independently engaged in the search for knowledge, as well as its rapid acquisition.

Key words: Creative abilities, creativity, imagination, ability, logical thinking, thinking.

РОЛЬ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ТВОРЧЕСКОМ РАЗВИТИИ ДЕТЕЙ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ

Аннотация

Развитие Республики Узбекистан обусловлено богатой духовностью и общечеловеческими ценностями народа, а также созданием эффективного образования на основе новейших достижений современной культуры, просвещения, науки, техники и производства. Важным условием развития Узбекистана является подготовка кадров, верных идее национальной независимости, обладающих мощной интеллектуальной силой, способных мыслить и наблюдать на основе современных достижений науки, а также совершенный контроль за гуманными, высококвалифицированными кадрами. В обществе, где наука ускоряется, широко внедряются современные информационно-коммуникационные системы, быстро обновляются знания в различных областях науки, студенты постоянно и самостоятельно занимаются поиском знаний, а также быстрым их приобретением.

Ключевые слова: Творческие способности, творчество, воображение, способности, логическое мышление, мышление.

UMUM TA'LIM MAKTABLARIDA BOLALARNING IJODIY QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING O'RNI

Annotatsiya

O'zbekiston Respublikasi taraqqiyoti xalqning boy ma'naviy salohiyati va umuminsoniy qadriyatlariga hamda hozirgi davr madaniyati, ma'rifati, ilmi, texnikasi va texnologiyasining so'nggi yutuqlariga asoslangan mukammal ta'lim tizimini barpo etish bugungi kun talabidir. Ilm fan jadal taraqqiy etayotgan, zamonaviy axborot-aloqa tizimlari, vositalari keng joriy etilgan jamiyatda turli fan sohaslarida bilimlarning tez yangilanib borishi, ta'lim oluvchilar oldiga ularni jadal egallash bilan bir qatorda, muntazam va mustaqil ravishda bilim izlash vazifasi qo'yilmoqda. O'zbekistonning kelajagi va ravnaqi ko'p tomonlama undagi kadrlarning bilimdonligi, kasb tayorgarligi va ma'naviy yetukligiga bog'liq. Shu jihatdan qaraganda, O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar orasida Kadrlar tayyorlash sohasidagi islohotlar muhim o'rin tutadi. Jumladan, uzluksiz ta'lim borasidagi yo'riqnomalar har tomonlama yetuk va barkamol avlodni tarbiyalashda alohida o'rin tutadi.

Kalit so'zlar: Ijodiy qobiliyatlar, ijodkorlik, tasavvur, qobiliyat, mantiqiy fikrlash, tafakkur.

Kirish. Ta'lim hozirgi zamon jamiyatining bosh tayanchi hisoblanadi. Ta'lim tizimi informatsiyaga aylanadigan bilimlar bilan bog'liq, chunki mazkur informatsiyalar zamonaviy texnologiyalar va ishlab chiqarish uchun resurs sifatida xizmat qiladi. Ta'lim o'z ichiga bilim va ko'nikmalarni kirituvchi -inson kapitalini shakllantiradi.

Bu o'rinda ta'limda innovatsion va yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llashning ahamiyati ortib bormoqda. O'quvchilarga bilim berishning ahamiyati to'g'risida so'z borganda Prezident Sh.Mirziyoevning –“Dunyo shiddat bilan o'zgarib, barqarorlik va xalqlarning mustahkam rivojlanishiga rahna soladigan turli yangi tahdid va xavflar paydo bo'layotgan bugungi kunda ma'naviyat va ma'rifatga, axloqiy tarbiya, yoshlarning bilim olish, kamolga yetishga intilishiga e'tibor qaratish har qachongidan ham muhimdir”, -degan so'zlarini ta'kidlash o'rinlidir. Agar jamiyat ma'rifatli bo'lsa, bu jamiyatning istiqboli, kelajagi yorug'ligini anglatadi.

Bugungi kunda o'quvchilarga ta'lim-tarbiya berishda zamonaviy, ilg'or pedagogik texnologiyalarning o'rni va ahamiyati beqiyosdir. Darhaqiqat, ta'limda zamonaviy, ilg'or pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonining unumdorligini oshiradi, o'quvchilarning mustaqil fikrlash jarayonini shakllantiradi. Bir so'z bilan aytganda, zamonaviy ilg'or pedagogik texnologiyalar, birinchidan, o'quvchilarni bilim, ko'nikma va malakasini oshirishga imkoniyat yaratsa, ikkinchidan, o'qituvchining ham professional o'sishiga, ma'naviy rivojlanishiga yordam beradi.

XXI asr axborot texnologiyalari asri, deb bejiz atalmayapti. Bugungi kunda dunyo miqyosida axborot kommunikatsiya tizimi yuksak darajada rivoj topib bormoqda va bu boshqa sohaslar qatori ta'lim sohasiga ham jadal kirib borib, uni yanada sifatli tashkil etishga o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Shu nuqtai nazardan bugungi kun o'qituvchisi AKTdan foydalanishni chuqur bilishi, tahlil qila olishi va

yangilik yaratish darajasida bilimli bo'lishi, darsni tashkil etish jarayonida barcha o'quvchilarga tushunarli, oson, qiziqarli usullarni tanlashi va qo'llay olishi, zamonaviy AKT va multimedia vositalari, kompyuterlardan foydalanishi, o'quvchilarni ijodiy, mustaqil ishlashga undashi juda muhim omil hisoblanadi.

Prezidentimiz aytganidek, "Bugun yosh avlodning har bir vakili haqida qayg'urishimiz kerak. Yoshlarga oid davlat siyosati ham aynan shunga yo'naltirilgan. Bu siyosatni amalga oshirishda hokimiyatning barcha bo'g'ini, vazirlik va idoralar, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, jamoat tashkilotlari, ya'ni hamma ishtirok etmoqda".

Bugun Yangi O'zbekiston hayotining barcha sohalari chuqur islohotlar maydoniga aylangan. Bu jarayonda ijtimoiy sohaning asosi hisoblangan ta'lim tizimidagi o'zgarishlar haqida to'lqinlanib so'zlamalikning iloji yo'q. Mamlakatimizda so'nggi yillarda ta'lim tizimining barcha bosqichlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etish bo'yicha amaliy ishlar hal qiluvchi bosqichga kirdi.

Prezidentimiz ta'kidlaganidek: "Farzandlarimiz maktabdan qanchalik bilimli bo'lib chiqsa, yuqori texnologiyalarga asoslangan iqtisodiyot tarmoqlari shuncha tez rivojlanadi, ko'plab ijtimoiy muammolarni yechish imkoni tug'iladi. Shunday ekan, Yangi O'zbekiston ostonasi maktabdan boshlanadi desam, o'ylaymanki, butun xalqimiz bu fikrni qo'llab-quvvatlaydi".

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Pedagog olimlardan O.Jamoliddinova, O.Musurmonova, M.Urazova, N.Egamberdieva, E.Yuzlikaeva, Sh.Sharipov, Sh.Shodmonovalarning ilmiy izlanishlarida ta'lim oluvchilarda kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishning bo'lajak mutaxassislarni kasbiy-innovatsion tayyorgarligini shakllantirishdagi o'ziga xos jihatlari, kreativlik sifatlarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi ijtimoiy omillar, shaxsning faolligi, shuningdek, ta'lim oluvchilarda tanqidiy, kreativ tafakkurni shakllantirish yo'llari va shakllari, mavjud pedagogik shart-sharoitlari, didaktik ta'minoti, shuningdek pedagogik kreativlik mazmuni yoritib berilgan. Innovatsion ta'lim va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositasida ta'lim oluvchilarda o'z-o'zini ijodiy faolashtirish, kreativ ishlarni mahsulotlarni yaratishga xizmat qiluvchi shaxsga yo'naltirilgan erkin ta'lim muhitini tashkil etish. A.Abuqodirov, N.Azixodjaeva, U.Begimqulov, J.Yo'ldoshev, Yu.Kruglova, I.Ridanova, V.Slastenin, N.Sayidahmedov, O.Tolipov, G.Chijakova, B.Xodjaev, Ya.G'afforov, M.Tilakova, S.Toshmirovalarning ilmiy tadqiqotlarida asoslangan. Nazariy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, Umum ta'lim maktablarida bolalarning ijodiy qobiliyatini va iqtidorini rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalarning o'rni to'liq tadqiq etilmagan.

Tadqiqot metodologiyasi. O'zbekiston Respublikasi taraqqiyoti xalqning boy ma'naviy salohiyati va umuminsoniy qadriyatlariga hamda hozirgi zamon madaniyati, ma'rifati, ilmi, texnikasi va texnologiyasining so'nggi yutuqlariga asoslangan mukammal ta'lim tizimini barpo etish dolzarb ahamiyatga ega. Milliy istiqloq g'oyaga sodiq, yetarli intellektual salohiyatga ega, ilm-fanning zamonaviy yutuqlari asosida mustaqil fikr va mushohada yurita oladigan shaxslarni tarbiyalash hamda raqobatbardosh, yuqori malakali kadrlarni tayorlashning mukammal tizimini shakllantirish. O'zbekiston taraqqiyotining muhim shartidir. Ilm fan jadal taraqqiy etgan, zamonaviy axborot-aloqa tizimlari, vositalari keng joriy etilgan jamiyatda turli fan sohalarida bilimlarning tez yangilanib borishi, ta'lim oluvchilar oldiga ularni jadal egallash bilan bir qatorda, muntazam va mustaqil ravishda bilim izlash vazifasi qo'yilmoqda. O'zbekistonning kelajagi va ravnaqi ko'p tomonlama undagi kadrlarning bilimdonligi, kasb tayorgarligi va ma'naviy yetukligiga bog'liq. Shu jihatdan qaraganda, O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar

orasida Kadrlar tayyorlash sohasidagi islohotlar muhim o'rin tutadi. Jumladan, uzluksiz ta'lim borasidagi yo'riqnomalar har tomonlama barkamol avlodni tarbiyalashda alohida o'rin tutadi.

Tahlil va natijalar.

Ijodkorlik ko'plab fazilatlarining birlashuvidir. Inson ijodining tarkibiy qismlari masalasi hali ham ochiq, garchi hozirgi vaqtda bu muammo bo'yicha bir nechta farazlar mavjud.

Ijodkorlik uchta asosiy guruhga bo'linadi:

1) motivatsiya bilan bog'liq qobiliyatlar (qiziqishlar va moyilliklar);

2) temperament (emotsionallik) bilan bog'liq qobiliyatlar;

3) aqliy qobiliyatlar.

R. Sternberg ijodkorlik jarayoni uchta maxsus intellektual qobiliyat mavjud bo'lganda mumkin bo'lishini ta'kidlaydi:

Muammolarni yangi nuqtai nazardan ko'rish va odatiy fikrlash tarzidan qochish uchun sintetik qobiliyat;

G'oyalarni yanada rivojlantirishga arziydimi yoki yo'qligini baholashning analitik qobiliyati;

G'oyaning ahamiyatiga boshqalarni ishonirishning amaliy-kontekstli qobiliyati.

Agar shaxs analitik qobiliyatni qolgan ikkitasining zarariga juda rivojlangan bo'lsa, u zo'r tanqidchi, lekin ijodkor emas. Sintetik qobiliyat, analitik amaliyot bilan qo'llab-quvvatlanmaydi, ko'plab yangi g'oyalarni keltirib chiqaradi, ammo tadqiqot tomonidan tasdiqlanmagan va foydasiz. Qolgan ikkitasi amaliy qobiliyat yorqin ifodalangan, ammo "yomon" g'oyalarga olib kelishi mumkin. Ijod tafakkurning stereotiplardan va tashqi ta'sirlardan mustaqil bo'lishini talab qiladi.

Ijodkorlik muammosining taniqli mahalliy tadqiqotchisi A.N. Luk taniqli olimlar, ixtirochilar, rassomlar va musiqachilarning tarjimai holiga asoslanib, quyidagi ijodiy qobiliyatlarni ta'kidlaydi:

1) muammoni boshqalar ko'rmaydigan joyda ko'rish qobiliyati;

2) aqliy operatsiyalarni o'chirish, bir nechta tushunchalarni bittasiga almashtirish va axborot nuqtai nazaridan tobora ko'proq sig'imga ega bo'lgan belgilarni qo'llash qobiliyati;

3) bir masalani yechishda olingan ko'nikmalarni boshqa masalani yechishda qo'llash qobiliyati;

4) voqelikni qismlarga ajratmasdan, yaxlit holda idrok etish qobiliyati;

5) uzoq tushunchalarni osongina bog'lash qobiliyati;

6) xotiraning kerakli vaqtida kerakli ma'lumotlarni ishlab chiqarish qobiliyati;

7) fikrlashning moslashuvchanligi;

8) muammoni tekshirishdan oldin uni hal qilish uchun alternatalardan birini tanlash qobiliyati;

9) mavjud bilimlar tizimiga yangi idrok etilgan axborotni kiritish imkoniyati;

10) narsalarni qanday bo'lsa, shunday ko'ra bilish, kuzatilayotgan narsani izohlash orqali olib kelinayotgan narsadan farqlay bilish;

11) g'oyalarni yaratish qulayligi;

12) ijodiy tasavvur;

13) tafsilotlarni aniqlashtirish, asl g'oyani yaxshilash qobiliyati.

Psixologiya fanlari nomzodlari V.T. Kudryavtsev va V. Sinelnikov keng tarixiy-madaniy materialga (falsafa tarixi, ijtimoiy fanlar, san'at, amaliyotning alohida sohalari) asoslanib, jarayonda shakllangan quyidagi universal ijodiy qobiliyatlarni aniqladilar.

1) tasavvurning realizmi - shaxsning u haqida aniq tasavvurga ega bo'lishidan va uni qat'iy mantiqiy kategoriyalar

tizimiga kiritishidan oldin, integral ob'ektning qandaydir muhim, umumiy tendentsiyasi yoki rivojlanish naqshini obrazli tushunish;

2) qismlardan oldin butunni ko'rish qobiliyati;

3) ijodiy yechimlarning suprasituatsion-transformativ tabiati, muammoni hal qilishda shunchaki tanlash emas, balki mustaqil ravishda muqobil yaratish qobiliyati;

4) eksperiment - ob'ektlarning oddiy vaziyatlarda yashiringan mohiyatini eng aniq ochib beradigan sharoitlarni ongli va maqsadli yaratish qobiliyati, shuningdek, ushbu sharoitlarda ob'ektlarning "xulq-atvori" xususiyatlarini kuzatish va tahlil qilish qobiliyati.

Umum ta'lim maktablarida bolalarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish mexanizmlari

Ijodiy qobiliyat yuksak kreativ rivojlanish omili bo'lib, faoliyatning turli jabhalarida, jumladan, nutqiy, yozma-ijodiy va boshqa ko'pgina turlarda ifodalanadi. Umum ta'lim maktab o'quvchilarida kreativ qobiliyatni rivojlantirish, birinchi navbatda, shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni, emotsional-psixik kayfiyatni, faol, ijodiy tasavvurni, o'z-o'zini faollashtirish, mustaqillik, o'z o'zini nazorat qilish, namoyon qilish, ifodalash, baholash, o'quv jarayonida ta'limning innovatsion texnologiyalaridan foydalanishni talab etadi.

Kreativlik (lot., ing. "create" – yaratish, "creative" – yaratuvchi, ijodkor) – individning yangi g'oyalarni ishlab chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi va mustaqil omil sifatida iqtidorlikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyati.

Tadqiqotchi G.Ibragimova interfaol o'qitish jarayonida ta'lim oluvchilarda kreativlikning rivojlantirish bosqichlarini quyidagicha ifodalab o'tgan:

1. Reproaktiv-tavakkalchilik bosqichi. Bu bosqich ta'lim oluvchilarda kreativ faoliyat, kreativ faollik va ijodkorlikka bo'lgan moyillikni qaror toptirish, ta'limdagi innovatsion texnologiyalarning mohiyatini anglash va yangi g'oyalarning tug'ilishi, shakllanishi bilan tavsiflanadi.

2. Ijodiy-izlanish tadqiqotchilik bosqichi. Ta'lim oluvchilardagi tadqiqot-chilik, ijodiy faollik, nostandart tafakkur, bilish mustaqilligi, improvizatsiya, yangilik yaratish ko'nikmalarining shakllanishi bilan belgilanadi.

3. Kreativlik, novatorlik bosqichi. Yaratilgan yangilikni amalda qo'llash, baholash, tahlil qilish, ommalashtirish va uni keng tatbiq etish hamda istiqbolga yo'naltirilgan strategik rejalarni tuzish bilan bog'liq jarayonlarni o'z ichiga oladi.

Ta'lim oluvchilardagi kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonida interfaol ta'lim jarayoni ahamiyatli sanaladi. Interfaol ta'lim – ta'lim oluvchining bilish faoliyatini faollashtirish ehtiyojlaridan kelib chiqib, o'quv jarayonini o'zaro hamkorlik asosida tashkil etilgan "sub'ekt-sub'ekt" munosabatlariga asoslangan o'qitish metodlari tizimidir. Bunda o'zaro harakat ta'lim oluvchilarning faollashuvi, guruh tajribasiga asoslanish, teskari aloqa o'rnatish kabi tamoyillarga tayanadi. Interfaol o'qitish metodlari o'z ichiga: aqliy hujum, muammoli bayon; Keys-stadi; tadbirkorlik o'yinlari; POPS-formula; debat; blis-so'rov; Suqrot dialogi; o'quv loyihalari; aniq vaziyatlar tahlili (AVT), SWOT-tahlil va boshqalarni qamrab oladi.

Mavjud metodik manbalar va ish tajribalarini o'rganish asosida ta'lim oluvchilarda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladigan quyidagi interfaol ish shakllarini taklif qilish mumkin: ijodiy topshiriqlarni bajarish; kichik guruhlarda ishlash; energizator mashqlar; treninglar;

videotreninglar; taqdimotlar; viktorinalar; brifing; media anjumanlar; master-klass; ijodiy loyihalash mashg'ulotlari; interfaol ekskursiyalar; interfaol ma'ruzalar; vebinar; davra suhbatlari; fokus-gruppa va boshqalar. Demak, interfaol o'qitish metodlari va texnologiyalari vositasida ta'lim oluvchilarda kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishning muhim sharti ta'lim jarayonida erkin-ijodiy muhitning yaratilishi, professor-o'qituvchilar, o'qituvchi va ta'lim oluvchilarning birgalikdagi munosabatlari va o'zaro hamkorlikdagi harakatiga asoslangan o'qitish jarayonini yo'lga qo'yishdan iborat.

Ta'lim oluvchilarda kreativlik qobiliyatlarini rivojlantiruvchi bir qator omillar mavjud bo'lib, quyida ayrimlarini keltirib o'tish mumkin:

- kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish

-kreativ faollikni shakllantirish,

-o'quv jarayonini izlanuvchilik hamda muammoli tadqiqotchilik yo'nalishlarini kuchaytirish;

-ta'lim oluvchilarning muammolarni ijodiy yechish va yaratuvchilik faoliyatlarini rivojlantirish vaziyatlarini tashkil etish;

-ta'lim oluvchilarning kreativ faoliyat tajribasiga kasbiy zaruriyat va istiqboldagi kasbiy faoliyat mazmunining tarkibiy qismi sifatida yondashishlariga erishish;

-ta'lim oluvchilarning kasbiy ko'nikma va layoqatlarini rivojlantirish jarayonini interfaol metodlar va texnologiyalar ustida ishlash asosida rivojlantirishga yo'naltirish, ularda mustaqil ijodiy faoliyat ko'rsatish, mustaqil bilim olish, o'z-o'zini tarbiyalash, o'z-o'zini bilish, o'z mavqeiga ega bo'lish, ta'lim oluvchilarning mustaqil ishlash layoqatlarini faollashtirish, bu jarayonda ularning kreativ fikrlashlariga erishish;

-ta'lim oluvchilarning kreativ layoqatlarini namoyon qilishlari uchun qulay ijodiy-hamkorlik muhitini vujudga keltirish kabilar.

Xulosa. Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib va tadqiqot natijalariga tayangan holda quyidagi umumiy xulosalarga kelindi:

Ta'limda zamonaviy axborot va kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etilishi fanning barcha sohalarini axborotlashtirishni, o'quv faoliyatini intellektualashtirishni, integratsiya jarayonlarini chuqurlashtirishni, ta'lim tizimi infratuzilmasi va uni boshqarish mexanizmlarini takomil eladi.

O'quv jarayonida o'quvchilarga shaxs sifatida qaralishi, turli pedagogik texnologiyalar hamda zamonaviy uslublarning qo'llanishi, o'quvchilarni mustaqil, erkin fikrlashga, izlanishga, har bir masalaga ijodiy yondashish, mas'uliyatni his qilish, ilmiy adabiyotlardan unumli foydalanishga, eng asosiysi, o'qishga, fanga bo'lgan qiziqishlarini kuchaytiradi. Ta'lim va tarbiya jarayonlarida yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llashda o'tmish allomalarimizning g'oya va qarashlaridan foydalanish o'quvchilarni o'qitish va tarbiyalashni yanada samarali bo'lishini ta'minlaydi.

Jamiyatda yuzaga kelgan talabga javob sifatida umumiy ta'lim maktablari sun'iy intellekt muammosi, bilimlarni axborot texnologiyalari yordamida ifodalash va ular bilan boshqarish usullari paydo bo'ldi. Bularni barchasi ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan. Axborot texnologiyalarining tez shiddat bilan rivojlanishi ta'lim tizimini ham oldinga qadam qo'yishga majburlayapdi. Axborot texnologiyalarining vositalarining imkoniyatlari bir nechta fanlararo bog'liqliklarni yaqqol ko'rish imkoniyatlarini yaratib berdi.

ADABIYOTLAR

1. SH. Mirziyoev 2022 — 2026 yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida farmoni. Toshkent sh.11.05.2022 yildagi PF-134-son
2. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida» gi qonuni. Barkamol avlod– O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. T., «Sharq», 1997. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. Barkamol avlod– O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. T., «Sharq»,

1997 yil.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoevning "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori (Toshkent shahri, 2017 yil 20 aprel)
4. Prezident Shavkat Mirziyevning O'zbekiston ijodkor ziellilari vakillari bilan uchrashuvdagi ma'ruzasidan. —Xalq so'zi, 2017 yil 4 avgust
5. Karimov I.A. «O'zbekiston XXI asrga intilmoqda» T., «O'zbekiston» 1999.
6. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat–yengilmas kuch. –T.: "Ma'naviyat",2008. -176 b.
7. Karimov I.A. O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida.–T.: O'zbekiston, 2011. – 440 b.
8. Toshtemirova C.A. (2020) Ta'lim sifati samaradorligini oshirishda innovatsion g'oyalarning ahamiyati. 1(1). 56-61.
9. Mukhamedov G., Khodjamqulov U., Toshtemirova S. (2020). Innovative cluster of pedagogical education. Monograph, - T.: University, 280 p.
10. Toshtemirova, S. (2020). "Maktab-laboratoriya"lar mintakaviy ta'lim sifati oshirish modeli sifatida. Academic Research in Educational Sciences, 1 (3), 25-31.
11. Mardonov, S. K., & Toshtemirova, S. A. (2020). Classifying the educational system as an innovative approach. ISJ Theoretical & Applied Science, 12 (92), 180- 182.
12. Toshtemirova C.A. (2020) "Maktab-laboratoriya" innovatsion tajriba-sinov maydonchalarida "iqtidor" loyihasini shakllashtirish mexanizmlari.
13. Toshtemirova, S.A. (2020). Pedagogika sohasida klaster modeli asosida talabalarni kasbga yo'naltirish. Science and Education, 1(7), 632-638.